

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 346.2

DOI: 10.33663/1563-3349-2019-86-33

А. М. КУХАРЧУК

ФІЗИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ПОВНОВАЖЕНЬ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ НАРИС

Досліджуються прояви діяльності фізичної особи та її повноваження з ознаками організаційно-господарських за періоди держави та права стародавнього світу, середніх віків, Нового та Новітнього часу. Особлива увага приділяється таким фізичним особам, як скарбники, князі, бояри, війти, осауди, обозні, уповноважені з розкуркулення селян, народні комісари, голови органів господарського керівництва.

Ключові слова: історія, фізична особа, організаційно-господарські повноваження.

Kukharchuk Anastasiia. An individual as a subject of organizational and economic powers: historical and legal aspect

The article is devoted to the analysis of the history of becoming an individual as a subject of organizational and economic powers. Manifestations of activity of an individual and her authority with the features of organizational and economic for the periods of the state and the law of the ancient world, the Middle Ages, new and modern times are investigated. Particular attention is paid to such individuals as treasurers, princes, boyars, captains, empowered to disperse peasants, commissioners, heads of bodies of economic management.

Key words: history, an individual, organizational and economic powers.

Роль органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб у регулюванні господарської діяльності та в організації і забезпеченні функціонування сектора економіки визначалася багатьма науковцями, проте роль фізичної особи – ні. Фізична особа може наділятися не лише владними повноваженнями, а й організаційно-господарськими, які дозволяють їй управляти господарською діяльністю та регулювати її за наявності для цього правових підстав та фактичних можливостей. Відповідно при дослідженні правовідносин за участі фізичних осіб як суб'єктів організаційно-господарських повноважень треба враховувати надбання різних підходів щодо їх становлення. Отримання необхідних знань для усвідомлення сутності поняття «фізична особа – суб'єкт організаційно-господарських повноважень» можливе лише за умови встановлення зв'язку між правовим життям різних поколінь та обґрунтування правової спадщини організаційно-господарських повноважень.

Історію становлення організаційно-господарських повноважень та суб'єктів, які ними наділені, вивчали І. М. Кравець, В. В. Лаптев, С. М. Грудницька, О. М. Вінник, О. П. Віхров. Однак серед науковців не існує єдиного підходу щодо виникнення та становлення організаційно-господарських повноважень, а організаційно-господарські повноваження фізичної особи як особливого суб'єкта взагалі не були предметом їх дослідження.

В юридичній літературі немає єдиної думки з приводу того, де шукати джерела поняття «суб'єкт права»¹, вже не говорючи про фізичну особу. Виділяють такі періоди розвитку уявлень про право, в яких прослідковується формування та розвиток суб'єкта права, а відповідно фізичної особи як суб'єкта, наділеного повноваженнями з ознаками організаційно-господарських: 1) період держави та права стародавнього світу (IV тис. до н. е. – сер. I тис. н. е.), 2) середніх віків (сер. I тис. н. е. – XVII – XVIII ст.), 3) Нового (XVII – XVIII ст. – поч. XX ст.)² та Новітнього часу (з 1917 р., й на думку одних істориків, триває досі, або, на думку інших, завершився наприкінці 80-х - на початку 90-х рр. XX ст.)³.

У період держави та права стародавнього світу, що характеризується рабовласництвом взагалі не існувало спеціального терміна, якій міг би визначити поняття «фізична особа». Викор-

ристовувалися різні терміни, зокрема homo — людина. Але цей термін застосовувався як щодо вільної людини, так і раба, позаяк він не усоблював юридичний зміст категорії «суб'єкт»⁴.

Починаючи з права володіти власністю та з появою інтеграційних процесів у економіці поступово розвивалася сфера повноважень з ознаками організаційно-господарських⁵. За часів розвитку Стародавнього Риму почали створюватися нові корпорації, серед яких необхідно відзначити *collegia publicanorum* — об'єднання підприємців, які брали на відкуп державні доходи й управляли на основі договорів державними маєтками, володіли значним майном. Однак майно це розглядалося стародавнім правом або як таке, що належало кожному з його учасників у визначеній частці, або як майно, що належить одному з учасників — скарбнику, що вів справи корпорації і був відповідальний перед його членами⁶. Стосовно скарбника можна говорити про наявність у тій чи іншій мірі організованості з визначеною метою — об'єднання майна, задля забезпечення чого він повинен був мати повноваження з ознаками організаційно-господарських.

Занепад Римської імперії призвів до поділу держави між відокремленими феодалними правителями, що характерно для наступного періоду становлення повноважень з ознаками організаційно-господарських — середніх віків. На зміну імперській ідеології прийшла система, яка приділяла багато уваги колективним правам аристократії. У феодалній Європі був поширений тип свавільного, некерованого правителя. Причиною цього була відсутність представницьких органів управління, процедури колективних рішень, політичної культури громадянського суспільства⁷.

Важливий етап становлення суб'єктів, що здійснювали повноваження з ознаками організаційно-господарських, період існування Київської Русі, де основою життєвого устрою були громади⁸. Громаду очолював староста, при якому була громадська рада — «добрі люди», які разом відали основними справами, сплатою податків тощо.

Особливе місце в державному устрої Київської Русі посідали бояри, які були правлячою елітою суспільства. Цим прошарком фізичних осіб, наділеними повноваженнями з ознаками органі-

зайціно-господарських, стали торговці, колишня племінна верхівка та частина дружини. На відміну від Європи, багата еліта Русі (бояри) брала активну участь у торгових зносинах з іншими державами⁹. Чітке розділення сільського господарства та ремесла, надлишок виробництва та активність руської знаті сприяли не лише утвердженню торгівлі як важливої галузі економіки Русі, а й формуванню повноважень з ознаками організаційно-господарських. Необхідно також зазначити, що, крім впливу князя та бояр, важливим рушієм в частині управління суспільством та господарськими процесами мали містяни, які вирішували важливі справи громади¹⁰.

Тобто за часів існування Київської Русі повноваженнями з ознаками організаційно-господарських були наділені такі фізичні особи, як князі, бояри, старости, містяни та інші особи, які брали активну участь в управлінні як суспільством у цілому, так і окремими його прошарками.

Із занепадом Києва як політичного центру руської, а відтак протоукраїнської, культури зростає інша держава – Велике князівство Литовське, де повноваження з ознаками організаційно-господарських характерні як для періоду середніх віків, так і Нового часу. Після входження українських земель до складу Великого князівства Литовського суб'єкти, наділені повноваженнями з ознаками організаційно-господарських відносно власності територіальних громад, визначалися залежно від того, до якої категорії міст належав той чи інший населений пункт. У великокнязівських містах створювалася старостинська адміністрація, яку очолював староста, призначений державною владою; а у містах, що перебували у приватній або церковній власності, створювалася замкова адміністрація, яку очолював призначений власником помісник (урядник, тун)⁸.

Особливу роль відіграли Литовські Статути, в яких були визначені основні повноваження великого князя, який іменувався господарем. Господар керував діяльністю не лише найвищих органів влади, а й усім господарством, на нього покладалася обов'язок не передавати магнатам і нікому іншому шляхту, бояр, їх маєтків і людей¹¹.

Державним органом стає вальний (загальний) сейм. Він зародився на основі існуючих раніше панів-ради як дорадчого

органу Великого князя, що за привілеєм 1482 р. вирішував державні справи за порадою панів-радників. Цими радниками були фізичні особи – удільні князі, бояри, магнати, церковні ієрархи, представники шляхти, які мали право, зокрема, обирати господаря. Для управління місцевими справами обирали вїтта. На посаду вїтта рекомендувався чоловік, за характером непідкупний, який призначався за вибором підлеглих. Йому покладено було в обов'язок і надано право здійснювати управління у вїттовстві, з «розпорядження урядового людей на роботу виганяти». Вїтт щотижнево видавав графік роботи для підданих короля, і ці повинності поширювалися на кожного селянина¹².

Важливе значення для розвитку організаційно-господарських повноважень мало магдебурзьке право, що поширюється на українські міста із середини XIV ст.¹³ Суть магдебурзького права полягала у тому, що міське населення звільнялося від юрисдикції урядової адміністрації (феодалів, воєвод, намісників, ін.)¹⁴, запроваджувались органи міського самоврядування, відповідно виникали нові суб'єкти з повноваженнями з ознаками організаційно-господарських.

Так, до складу громади входили такі фізичні особи, як міщани – жителі міста, але лише ті, які мешкали поза межами земельної території, що належала єпископу чи княжому замкові. Міщани як нові суб'єкти з повноваженнями з ознаками організаційно-господарських, набули права на вільну торгівлю, значну площу землі навколо міста на «вхід» у хазяйські лісові масиви і води (для випасу тварин, будівництва й опалення, полювання і рибальства)¹⁵.

Наступним етапом становлення Української держави, коли відбулися зміни організаційно-правового характеру в господарській сфері, є козацька дома. В цей період з'являються нові суб'єкти з повноваженнями, що мають ознаки організаційно-господарських, – Велика військова Рада та Генеральна Рада.

Важливо виділити таких фізичних осіб як суб'єктів, що здійснювали повноваження з ознаками організаційно-господарських: писар, обозний, суддя, осаул, банчужний та підскарбій, які разом складали Генеральну Раду. Найбільший обсяг повноважень з ознаками організаційно-господарських мали обозний та осаул. Обозний відав обозом та артилерією. Під час військових

походів, як правило, виконував функції наказного гетьмана. До його відомства входили гарматні майстри, столярі, стельмахи, ковалі, тощо. Осаул виконував функції ведення козацьких реєстрів, спорядження військових оглядів, командування окремими підрозділами під час походів; командування охотницькими (найманими) полками, тощо¹⁶.

Не можна не згадати, що під час козацької ради було прийнято «Пакти й Конституції законів і вольностей Війська Запорозького» — документ, що відіграв важливу роль у становленні та розвитку повноважень з ознаками організаційно-господарських. Адже усі сфери суспільного життя були чітко розподілені, і керували ними різні особи, які були наділені різними повноваженнями¹⁷. Зокрема, Конституція Пилипа Орлика чітко виписувала повноваження гетьмана. Гетьман уповноважувався видавати універсали, якими мав змушувати людей різного соціального і правового становища виконувати дії щодо забезпечення спільного громадського інтересу. При цьому Конституція Пилипа Орлика передбачала обмеження повноважень гетьмана організацією дорадчих органів. Скарбниця і майно підпорядковувалися генеральному підскарбю, який був членом Генеральної Ради. Генеральний підскарбій повинен був здійснювати регулювання доходів та витрат з волі й схвалення гетьмана. Причому Конституція встановлювала вимоги до осіб, які претендували на зайняття даної посади. Це повинен бути «чоловік значний і заслужений, маєтний і порядний, який би сумлінно опікувався скарбницею, пильнував млинів і доходів та обертав їх на громадські потреби, а не на власний зиск». Підскарбії зобов'язані були надавати щорічні звіти полковникам і старшині¹⁸.

Таким чином, у періоди держави та права стародавнього світу, середніх віків, Нового часу держава брала на себе функції організації господарського життя в країні, визначала й правила для осіб, що здійснювали господарську діяльність з метою отримання прибутку, встановлюючи для них певні вимоги та обтяження на користь держави (різноманітні податки, збори). Зазначені обставини зумовили виникнення нових об'єднань на принципово нових засадах: на підставі не кровного споріднення, а вільного волевиявлення для досягнення певної мети, в т. ч. господарської.

Так, ще в стародавні часи функціонували своєрідні товариства: а) за участі купців, що вели морську торгівлю, та їх позичальників, які часто ставали компаньйонами власника судна; б) ремісників для спільного збуту товарів; в) земельні товариства¹⁹. Саме такі форми об'єднань і стали підґрунтям виникнення в майбутньому господарських організацій сучасного типу, зокрема згадувані О.М. Вінник земельні товариства, чи товариства селян, які сьогодні іменуються фермерськими товариствами. Період становлення земельних товариств був доволі тривалим. І значний вплив на їх розвиток та повноваження з ознаками організаційно-господарських справила земська реформа Олександра II, в результаті якої були утворені земства. Згідно з «Положенням про губернські і повітові земські установи» (1864) були створені губернські та повітові земські збори та земські управи²⁰. Положення ділило виборців на три курії: землевласників усіх станів, городян – власників нерухомого майна в місті, членів сільських товариств²¹. Відповідно до такого поділу можна було чітко встановити повноваження з ознаками організаційно-господарських кожної з курій.

У зв'язку з важливістю селянського питання саме селянська реформа стала першою серед Великих реформ другої половини XIX ст. І хоча спочатку не можна було сказати, що селяни були наділені повноваженнями з ознаками організаційно-господарських, проте згодом почала розвиватись організація селянського управління, селяни обиралися до органів місцевого самоврядування²². Якщо спочатку основну частину земель купували громади і товариства, то згодом перевага опинилася на боці приватних селян-покупців²³.

«Соціалістична перебудова» стала наслідком розкуркулення селянства. Спочатку селяни вважалися лише робочою силою задля задоволення інтересів держави. Рішення радянської влади провести колективізацію, що потягнуло за собою розкуркулення селянина та ліквідацію куркулів як класу, займає важливе місце в становленні повноважень з ознаками організаційно-господарських²⁴. Особливо повноваження з ознаками організаційно-господарських вирізнялися у фізичних осіб, які були уповноваженими здійснювати розкуркулення. Такі особи створювали відповідні комісії, проводили закриті наради міс-

цевого керівництва, на яких визначали приблизну кількість куркулів, розподіляли територію району на ділянки й закріплювали за ними уповноважених. До комісій звичайно призначали саме фізичних осіб, класово витриманих активістів із наймитів, незаможників, передових середняків-колгоспників, які повинні були забезпечувати пролетарське партійне керівництво²⁵.

Найбільш стрімко повноваження з ознаками організаційно-господарських розвивалися за часів існування СРСР, що стає підставою для аналізу останнього періоду – новітнього.

Найвищий орган державної влади – З'їзд Рад, вищий орган влади у періоді між з'їздами – Центральний Виконавчий Комітет (ЦВК), вищий орган влади у період між сесіями ЦВК – Президія ЦВК очолювали голови, які були наділені організаційно-господарськими повноваженнями²⁶. Вищим виконавчим органом держави стала Рада Народних Комісарів (РНК). Голова Ради Народних Комісарів – назва посади керівника уряду. Народні комісари керували основними сферами суспільного життя, до їх компетенції належали, зокрема, планування та встановлення основ народного господарства; транспорт; зв'язок; бюджет; грошова та кредитна системи; встановлення засад землекористування та землеустрою. Тобто ці фізичні особи були наділені не лише владними повноваженнями, а й безпосередньо організаційно-господарськими²⁷.

Варто відзначити ще одного суб'єкта, що здійснював повноваження з ознаками організаційно-господарських – Раду Праці і Оборони СРСР при РНК СРСР. Очолював її голова, до повноважень якого належали: вжиття заходів для розвитку різних галузей народного господарства, заснування трестів загальносоюзного значення, затвердження статутів акціонерних товариств, що діяли на території СРСР²⁸.

Важливу роль в управлінні економікою СРСР відігравали функціональні органи господарського керівництва. Таким органом, наприклад, був Держпостач СРСР. Голова Держпостачу регулював матеріально-технічне забезпечення і збут продукції, для чого давав, у межах своєї компетенції, обов'язкові вказівки всім міністерствам, відомствам, підприємствам і організаціям²⁹. Заступники Голови Держпостачу СРСР призначалися Радою

Міністрів СРСР. Розподіл обов'язків між заступниками Голови Держпостачу СРСР здійснював Голова Комітету³⁰.

Правовою основою для удосконалення державного управління економікою став Закон СРСР «Про державне підприємство (об'єднання)» від 30.06.1987 р. Закон закріпив правовий статус та види об'єднань, до числа яких були віднесені виробничі та науково-виробничі об'єднання. Законом передбачалося значне посилення економічних методів управління, у тому числі між структурними підрозділами об'єднань, використання господарського і самофінансування, яке здійснювалось керівниками³¹.

Також важливо відзначити Закон «Про підприємства в СРСР» від 04.06.1990 р.³² У ньому фізична особа, а саме громадянин, визначається як окремий суб'єкт, наділений повноваженнями з ознаками організаційно-господарських. Зокрема, згідно із статтею 5 Закону СРСР «Про підприємства в СРСР» підприємство може створюватися, зокрема, за рішенням власника. Також у Законі визначено повноваження голови Ради (правління) підприємства та керівника підприємства, їх наділено управлінськими повноваженнями щодо діяльності підприємства.

Отже, становлення окремих суб'єктів, що здійснювали повноваження з ознаками організаційно-господарських, відбулося на ранніх етапах розвитку суспільства, оскільки його члени потребували організації їх господарської діяльності. Суб'єкти, що здійснювали повноваження з ознаками організаційно-господарських, існували на усіх етапах формування повноважень з ознаками організаційно-господарських, а особливо в період новітнього часу. Так, повноваженнями з ознаками організаційно-господарських були наділені князі, старости, бояри, війта, містяни, осаули, обозні, уповноважені з розкуркулення селян, народні комісари, голови органів господарського управління тощо. При цьому основна маса повноважень з ознаками організаційно-господарських була зосереджена у осіб, які на сьогодні іменуються службовими, тобто представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

1. Ченцов Н. В. Римское частное право: учеб. пособие. Тверь: Тверской государственный университет, 1995. С. 26. 2. Хрестоматия по всеобщей истории государства и права: учебн. пособ. / под ред З. М. Черниловского; сост. В. Н. Садилов. Москва, 1994. С. 405–413. 3. Сич О. І., Мінаєв А. В. Новітня історія: зміст поняття та хронологічні межі (науковий семінар кафедри історії нового та новітнього часу, 9 жовтня 2012 р). *Історична панорама*: збірник наукових статей ЧНУ. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. Вип. 15. С. 145–151. 4. Санфилиппо Чезаре. Курс римского частного права: учебник / под ред. Д. В. Дождева. Москва: БЕК, 2000. С. 38. 5. Грудницька С. М., Деревянко Б. В. Економіко-правові питання формування та діяльності промислово-фінансових груп (історичний аспект). *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 6. С. 3. 6. Хвостів В. М. Система римського права. Москва: Вильде, 1908. С. 118–120. 7. Пантелейчук І. В. Трансформація іміджу органів державної влади: історичний аспект. *Державне управління: теорія та практика*. 2008. № 2. С. 5. URL: http://www.academy.gov.ua/ej/ej8/doc_pdf/pantelejchuk.pdf. 8. Козюра І. В., Лебединська О. Ю. Місцеве самоврядування в Україні (становлення та еволюція). Ужгород: Патент, 2003. С. 16, С. 20. 9. Історія України: навч. посіб. для студентів технічних спеціальностей / під заг. ред. С. П. Донченко. Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2015. – С. 26. 10. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: збірник документів і матеріалів / за заг. ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес. Київ; Чернівці, 2008. С. 122. 11. Статути Великого князівства Литовського 1588 року. У 3 т. Т. III Статут Великого князівства Литовського 1588 року. У 2 кн. Кн. 2 / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2004. С. 85–86, С. 373. 12. Статут про наділи господаря короля Й. М. у всьому Великому князівстві Литовському року 1557 квітня 1 (Статут на волоки). *Історія держави і права України*: хрестоматія. Київ: Ін. Юре, 1996. С. 52–63. 13. Гошко Т. Д. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XVI – початок XVII ст.). Львів: Афіша, 2002. С. 85. 14. Грицяк І. Місцеве самоврядування України в історії та сучасності. *Вісник УАДУ при Президентіві України*. 1996. № 1. С. 59–60. 15. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз: навч. посіб. Київ: КНТ, 2010. С. 70. 16. Киричук В. В., Тимцуник В. Т. Історія державного управління в Україні. Київ, 2001. С. 71. 17. Перша Конституція України гетьмана Пилипа Орлика. 1710 р. Київ: ВЕСЕЛКА, 1994 с. С. 7–9. 18. Голосніченко Д. І. Теорія: вітчизняний та зарубіжний досвід їх формування: монографія. Київ: Видавець Голосніченко А. М., 2009. С. 95. 19. Вінник О. М. Господарське право: навч. посіб.; 2-е вид., змін. та доп. Київ: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. С. 6. 20. Высочайше утвержденное Положение о губернских и уездных земских учреждениях. *Полное собрание законов Российской империи*. Собрание второе. Санкт-Петербург, 1864. Т. 39. Ч. 1. № 40457. URL: http://www.nlr.ru/e-res/law_r/content.html. 21. Гільченко Л. В. З історії становлення місцевого самоврядування в Росії. *Наука в Україні*. 1996. № 5. С. 93. 22. Історія держави і права України. Академічний курс. У 2 т. /

В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін.; за ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. Т. 1. Київ, 2000. С. 247. **23.** Матеріали симпозиуму з проблем аграрної історії / НАН України; Ін-т історії України [С.В. Кульчицький (відп. ред.), М. І. Бушин (уклад.), А. Г. Морозов (уклад.)]. Київ, 1996. Ч. 1. С. 7. **24.** Ганжа О. І. Українське селянство в період становлення тоталітарного режиму (1917–1927 рр.); Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. Київ, 2000. С. 12. **25.** Слинько І. І. Соціалістична перебудова і технічна реконструкція сільського господарства України (1927–1932 рр.). Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. С. 187. **26.** Історія держави і права України. У 2 ч.; ч. 2 / за ред. А. Й. Рогожина. Київ: Ін Юре, 1996. С. 244. **27.** Декрет Всеросійського центрального виконавчого комітету і Ради народних комісарів про Вищу раду народного господарства від 01.12.1917 р. *Национализация промышленности и организации социалистического производства в Петрограде (1917-1920 гг.):* Документы и материалы [ред. А.В. Венедиктов]. Ленинград: Изд-во Ленинградского ун-та, 1958. Т. 1. С. 7. **28.** Кантарович Я. А. Правовые основы хозяйственного строя СССР. А.: Наука и Школа, Гос. уч.-практ. шк.-тип. им. тов. Алексеєва, 1925. С. 168. **29.** Теоретические проблемы хозяйственного права / ред. В.В. Лаптев. Москва: Наука, 1975. С. 102. **30.** РАДА МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР ПОСТАНОВА від 20 червня 1985 р. № 244 Київ Про затвердження Положення про Державний комітет Української РСР по виробничо-технічному забезпеченню сільського господарства Постанова втратила чинність (згідно з постановою Ради Міністрів Української РСР від 20 червня 1989 року № 166). **31.** Хозяйственное законодательство / ред. Г. С. Гуревич. Москва: Юридическая литература, 1990. С. 73. **32.** Про підприємства в СРСР: Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік № 1529-І від 04.06.1990 р.

References

1. Chencov N.V. Rimskoe chastnoe pravo. Uchebnoe posobie. Tver: Tverskoj gosudarstvennyj universitet, 1995. S. 26. **2.** Hrestomatiya po vseobshej istorii gosudarstva i prava: uchebn. posob. / pod red Z. M. Chernilovskogo; sost. V. N. Sadikov. Moskva, 1994. S. 405–413. **3.** Sich O. I., Minayev A. V. Novitnyia istoriia: zmist ponyattya ta hronologichni mezhi (naukovij seminar kafedri istoriiji novogo ta novitnogo chasu, 9 zhovtnya 2012 r). *Istorična panorama: Zbirnik naukovih step. 15. S. 145-151.* **4.** Sanfilippo Chezare. Kurs rimskogo chastnogo prava: Uchebnik / Pod red. D. V. Dozhdeva. Moskva.: BEK, 2000. S. 38. **5.** Hrudnytska S. M., B.V. Derevianko. Ekonomiko-pravovi pytannia formuvannia ta diialnosti promyslovo-finansovykh hrup (istorychni aspekt). *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo.* 2004. № 6. S. 3. **6.** Hvostiv V. M. Sistema rimskogo prava. Moskva: Vilde, 1908. S. 118-120. **7.** Pantelejchuk I. V. Transformaciya imidzhu organiv derzhavnnoi vladi: istorichnij aspekt. *Derzhavne upravlinnya: teoriya ta praktik.* 2008. № 2. S. 5. — URL: http://www.academy.gov.ua/ej/ej8/doc_pdf/pantelejchuk.pdf **8.** Koziura I. V., Lebedynska O. Ya. Mistseve samovriaduvannia v Ukraini (stanovlennia ta evoliutsiia). Uzhhorod: Patent, 2003. S.16, S. 20. **9.** Istoriiia Ukrainy: navchalnyi

posibnyk dlia studentiv tekhnichnykh spetsialnostei / pid zah. redaktsiieiu doktora istorychnykh nauk, profesora S. P. Donchenko. Dniprodzerzhynsk: DDTU, 2015. S. 26. **10.** Istoriia Ukrainy vid naidavnishykh chasiv do sohodennia. Zbirnyk dokumentiv i materialiv / Za zah. red. A.P. Kotsura, N.V. Teres. Kyiv; Chernivtsi, 2008. S. 122. **11.** Statuty Velykoho kniazivstva Lytovskoho: U 3 t. T. III. Statut Velykoho kniazivstva Lytovskoho 1588 roku: U 2 kn. Kn. 2 / Za red. S. Kivalova, P. Muzychenka, A. Pankova. Odesa: Yurydychna literatura, 2004. S. 85-86, S. 373. **12.** Statut pro nadily hospodaria korolia Y. M. u vsomu Velykomu kniazivstvi Lytovskomu roku 1557 kvitnia 1 (Statut na voloky). *Istoriia derzhavy i prava Ukrainy: khrestomatiia*. Kyiv: In. Yure, 1996. S. 52-63. **13.** Hoshko T. D. Narysy z istorii mahdeburzkooho prava v Ukraini (KhVI – pochatok KhVII st.). Lviv: Afisha, 2002. – S. 85. **14.** Hrytsiak I. Mistseve samovriaduvannia Ukrainy v istorii ta suchasnosti. *Visnyk UADU pry Prezidentovi Ukrainy*. 1996. № 1. S. 59–60. **15.** Kaminska N. V. Mistseve samovriaduvannia: teoretyko-istorychni i porivnialno-pravovyi analiz: navch. posib. Kyiv: KNT, 2010. S. 70. **16.** Kyrychuk V.V., Tymtsunyk V.T. Istoriia derzhavnoho upravlinnia v Ukraini. Kyiv, 2001. S. 71. **17.** Persha Konstytutsiia Ukrainy hetmana Pylypa Orlyka. 1710 r. Kyiv: VESELKA, 1994 s. S. 7-9. **18.** Holosnichenko D. I. Teoriia: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid yikh formuvannia: monohrafiia. Kyiv: Vydavets Holosnichenko A. M., 2009. S. 95. **19.** Vinnyk O.M. Hospodarske pravo: navchalnyi posibnyk. 2-e vyd., zmin. ta dop. Kyiv: Vseukrainska asotsiatsiia vydavtsiv «Pravova yednist», 2008. S. 6. **20.** Высочайше утверждённое Положенiе о губернских и уездных земских учреждениях. *Polnoe sobranie zakonov Rossiiskoi ymperyi*. Sobranie vtoroe. SPb, 1864. T. 39. Ch. 1. № 40457. Rezhym dostupu: http://www.nlr.ru/e-res/law_r/content.html. **21.** Hilchenko L.V. Z istorii stanovlennia mistsevoho samovriaduvannia v Rosii. *Nauka v Ukrainy*. 1996. № 5. S. 93. **22.** Istoriia derzhavy i prava Ukrainy. Akademichnyi kurs: u 2t. / V.D. Honcharenko, A.I. Rohozhyn, O.D. Sviatotskyi ta in.; Za red. V.Ia. Tatiia, A.I. Rohozhyna. T. 1. K., 2000. S. 247. **23.** Materialy sympoziumu z problem ahrarnoi istorii / NAN Ukrainy; In-t istorii Ukrainy [S. V. Kulchytskyi (vidp. red.), M. I. Bushyn (uklad.), A. H. Morozov (uklad.)]. Kyiv, 1996. Ch. 1. S. 7. **24.** Hanzha O. I. Ukrainske selianstvo v period stanovlennia totalitarnoho rezhymu (1917–1927 rr.); Nats. akad. nauk Ukrainy, In-t istorii Ukrainy. Kyiv, 2000. S. 12. **25.** Slynko I. I. Sotsialistychna perebudova i tekhnichna rekonstruktsiia silskoho gospodarstva Ukrainy (1927–1932 rr.). Kyiv: Vyd-vo AN URSS, 1961. S. 187. **26.** Istoriia derzhavy i prava Ukrainy: u 2 ch.; ch. 2 / za red. A. Y. Rohozhyna. Kyiv: In Yure, 1996. S. 244. **27.** Dekret Vserosiiskoho tsentralnoho vykonavchoho komitetu i Rady narodnykh komisariiv pro Vyshchu radu narodnoho gospodarstva vid 01.12.1917 r. *Natsyonalizatsyiia promyshlennosti y orhanyzatsyi sotsyalistycheskoho proyzvodstva v Petrohrade (1917-1920 hh.)*: Dokumenty y materyaly [red. A. V. Venedyktov]. Leningrad: Yzdatelstvo Lenynhradskoho unyversyteta, 1958. T. 1. S. 7. **28.** Kantarovych Ya. A. Pravovyye osnovy khoziaistvennoho stroia SSSR. A.: Nauka y Shkola, Hos. uch.-prakt. shk.-typ. ym. tov. Alekseeva, 1925. S. 168. **29.** Teoretycheskyie problemy khoziaistvennoho prava / red. B. V. Laptsev. Moskva: Nauka, 1975.

S. 102. 30. RADA MINISTRIV UKRAINSKOI RSR POSTANOVA vid 20 chervnia 1985 r. № 244 Kyiv Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnyi komitet Ukrainskoi RSR po vyrobnycho-tekhnichnomu zabezpechenniu silskoho hospodarstva Postanova vtratyta chynnist (zghidno z postanovoiu Rady Ministriv Ukrainskoi RSR vid 20 chervnia 1989 roku N 166). 31. Khoziaistvennoe zakonodatelstvo / red. H. S. Hurevych. Moskva: Yurydycheskaia lyteratura, 1990. S. 73. 32. Pro pidpriemstva v SRSR: Zakon Soiuzu Radianskykh Sotsialistychnykh Respublik № 1529-I vid 04.06.1990 r.

Kukharchuk Anastasiia. An individual as a subject of organizational and economic powers: historical and legal aspect

Starting from the right to have property and with the advent of integration processes in the economy, the sphere of powers with the features of organizational and economic began to develop. An important stage in the formation of individuals, which exercised powers with the features of organizational and economic is characteristic of the period of state and law of the ancient world, middle ages, new and modern times.

During the development of Ancient Rome, new corporations were created in which the property of all participants was managed by the treasurer.

During the existence of the Kievan Rus, such individuals as princes, boyars and other individuals who took an active part in the management of societies as a whole and its separate strata were empowered with the organizational and economic attributes.

With the decline of Kyiv as a political center of the Russian, and therefore – anti-Ukrainian, culture, another state is growing. After the entry of Ukrainian lands into the Grand Duchy of Lithuania, the entities, which were empowered with attributes of organizational and economic ownership of territorial communities, were determined depending on which category of cities belonged to a particular settlement.

The next stage of formation of the Ukrainian state, with which came changes of the organizational and legal structure of the economic sphere, occurred on the basis of the principles for the period of formation of Zaporozhian Sich in the environment of the Cossacks. During this period, new entities with organizational and economic attributes emerged – the Grand Military Council and the General Council. The greatest amount of authority with the features of organizational and economic were possessed by the pallbearer and captain.

Due to the importance of the peasant question, it was the peasant reform that became the first of the Great Reforms of the second half of the nineteenth century. In particular, the powers with organizational and economic characteristics are differentiated among individuals who have been authorized to carry out dispersing peasants.

In the times of the USSR, the head of the Council of People's Commissars, the head of the Council of Labor and Defense, the head of the State Supply, etc. were empowered with the features of organizational and economic.

Thus, the formation of individual entities that exercised authority with the characteristics of organizational and economic, occurred in the early stages of development of society, since its members required the organization of their economic activity. The subjects exercising powers with organizational and economic attributes existed even during the existence of Ancient Rome, the Kievan Rus, the Grand Duchy of Lithuania, and Zaporozhian Sich, and especially during the formation of the USSR.

Key words: history, an individual, organizational and economic powers.